

ZOYA PİRZAD

1951'de İranlı Ermeni bir ailenin kızı olarak Abadan kentinde dünyaya geldi. 1990'lı yıllarda kısa öyküleri çeşitli dergilerde yayımlanmaya başladı. 2002'de ilk romanı olan *Çerağha Ra Men Hamuş Mikonem* (Işıkları Ben Söndürürüm) yayımlandı. Bu kitap İran'da çok sayıda baskı yaptı, çeşitli ödüller aldı ve birçok Avrupa diline çevrildi. Pirzad'ın eserleri, İran Edebiyatı için olduğu kadar Ermeni Diaspora Edebiyatı için de, başarılı kişileştirmeleri, kadının iç dünyasındaki çatışmaları yansıtmadaki ustalığı, gündelik hayatın sıradan yönlerini incelikle ele alışı ve karakterlerinin kullandığı dildeki uyumla, oldukça özgün bir roman anlatıcılığının temsilcisi haline geldi.

Başlıca Eserleri

Misl-e Heme-ye Asrha (Bütün Akşamlar Gibi)

Yek Ruz Mande Be İyd-e Pak (Paskalya'ya Bir Gün Kaldı)

Taam-e Ges-e Hurmalu (Hurmanın Kekre Tadı)

Adet Mikonim (Buna Alışacağız)

u s u l g e r e ğ i

Bu kitap, Zoya Pirzad'ın Farsça

Çerağha Ra Men Hamuş Mikonem (Işıkları Ben Söndürürüm)
adlı romanının çevirisidir (Tahran: Nashr-a-Markaz, 2002).

Orijinal metinde Türkçe veya yabancı dillerde geçen ya da
vurgu amacıyla özellikle italik olarak bırakılan sözcükler
italik dizildi. Bazı kişi ve kavramlarla ilgili açıklamalar
dipnotlarla verildi.

Türkçe yazımda Ömer Asım Aksoy'un
Ana Yazım Kılavuzu (Epsilon Yay.) temel alındı,
Necmiye Alpay'ın *Türkçe Sorunları Kılavuzu*'ndan (Metis Yay.)
yardımcı kaynak olarak yararlanıldı.

y a y ı n c ı n ı n n o t u

**IŞIKLARI
BEN SÖNDÜRÜRÜM**

A r a s Y a y ı n c ı l ı k

İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 231/Z.

34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul

Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02

Fax: (0212) 252 65 19

info@arasyayincilik.com

www.arasyayincilik.com

ARAS - UPUU 101

Zoya Pirzad

İşıkları Ben Söndürürüm

Orijinal Adı

Çerağha Ra Men Hamuş Mikonem

Yayına Hazırlayan

Mahir Ünsal Eriş

Rober Koptaş

Kapak Tasarımı

Mehmet Sinan Niyazioğlu

Kapak Fotoğrafı

Shadi Ghadirian

© Nashr-e-Markaz Publishing Company, 1992

© Aras Yayıncılık, 2008

ISBN 978-975-7265-94-8

Baskı

Sena Ofset

2. Matbaacılar Sitesi 4NB7-9-11 Topkapı-İstanbul / Tel: (212) 613 03 21

İstanbul, Kasım 2008

IŞIKLARI BEN SÖNDÜRÜRÜM

ROMAN

ZOYA PİRZAD

ÇEVİRİ
EMRULLAH YAKUT

Saša ve Šervin için

Okul servisinin fren sesi duyuldu. Ardından bahçenin demir kapısının gıcirtısı ve yeşilliğin ortasındaki ince yol üzerinde koşuşma sesleri. Duvar saatine bakmama gerek yoktu. Öğleden sonra, dördü çeyrek geçiyordu.

Dış kapı açıldığında ellerimi önlüğümle kuruladım ve seslendim:

“Hemen okul önlüğünüzü çıkarıp elinizi yüzünüzü yıkıyorsunuz! Çantaları da yolun ortasına bırakmayın.”

Kâğıt peçete paketini masanın ortasına doğru çektikten sonra, sütü çıkarmak için buzdolabına doğru döndüğümde mutfak kapısının önünde duranların dört kişi olduğunu fark ettim.

“Selam” dedim.

“Misafiriniz olduğunu söylememişsiniz. Siz önlüğünüzü değiştirene kadar arkadaşınızın yemeği de hazır olur”.

Neyse ki sadece bir misafir getirmişlerdi. Armine’yle Arsine’nin arasında utangaç bir şekilde duran kızcağıza baktım. İkizlerden daha uzun boyluydu ve onların tombul, al yanakları ve beyaz yüzü yanında, solgun ve zayıf görünüyordu. Armen birkaç adım geride durmuştu. Sakız çiğniyor, kızcağızın uzun saçlarına bakıyordu. Beyaz gömleği pantolonundan dışarı çıkmıştı, üstten üç düğmesi açıktı. Hep yaptığı gibi biriyle kapışmış olduğu belliydi. Dördüncü tabakla bardağı masanın üstüne koydum ve kendi kendime “umarım yine okuldan çağrılmam” dedim.

Armine parmaklarının ucunda yükseldi, elini kızcağızın omzuna koydu.

“Emili’yle otobüste tanıştık.”

Arsine elini Emili’nin saçlarına uzattı.

“C-4’e yeni taşındılar.”

Ekmeklikten bir sandviç ekmeği daha çıkardım. Taşındıklarını nasıl da fark etmemiştim? C-4 hemen karşımızdaki evdi. Yolun karşı tarafı. Armine konuştu:

“Dün taşınmışlar.”

Arsine devam etti.

“Biz lokaldeyken.”

Sonra ikisi birden kıza doğru döndü.

Armine’nin önlüğünün cebi, kim bilir kaçınıcı kez yırtılmıştı.

“Önceleri C-4’te Sofi vardı.”

Görmediğim halde Arsine’nin de cebinin kenarının yırtıldığını biliyordum.

“Sofi’nin annesi Nina teyze...”

Armine’nin beyaz yakalığının düğmesi açıktı.

“Garnik amca da Sofi’nin babası...”

Arsine kendi yakalığının düğmesini açtı.

“Hımm, ne kadar lezzetli olmuş. Öyle değil mi Armine?”

Armine hızla başını salladı.

“Gülmekten öldürecekti bizi.”

İkisinin de yakalarını açtım ve kızcağıza baktım. İkizlerle pek ilgilendiği yoktu. Ellerini arkasında kavuşturmuş gözücuyla etrafa bakıyordu. Dudakları pespembeydi. Sanki ruj sürmüş gibiydi. Dördüncü sandviç ekmeğini ortasından bölerken konuştum:

“Eller ve yüzler yıkansın.”

Dışarı çıktıklarında zihnimin kötümser yanı evhamlanmıştı her zamanki gibi. Kızcağız, o kadar dikkatli neye bakıyordu? Pis bir yer mi vardı? Sakın mutfak, gözüne çirkin veya tuhaf gelmiş olmasın? İyimser yanım imdadıma yetişti.

“Mutfağım belki fazlaca tıklım tıklım olabilir ama hiçbir zaman pis değildir. Ayrıca küçük bir kız çocuğunun ne düşündüğü o kadar da önemli değil.”

Tereyağının üstüne peynir sürdüm, dördüncü tabağa sandviçi koydum ve etrafa şöyle bir göz attım. Üst raflardaki toprak saksılara, kurumuş çiçeklere baktım, duvara astığım sarmısak ve kırmızıbiber hevenklerine. İyimser yanım beni teselli etmeye çalışıyordu.

“Başkalarının mutfağında olmayıp senin mutfağında olan bütün bunlar, diğer her şey senin için güzel; hatta annen, kız kardeşin, dostların ve tanıdıkların alay edip ‘Klaris’in mutfağı aynı Hansel ile Gretel masalındaki cadının kulübesine dönmüş. Ne ararsan var!’ deseler bile insanların sözlerine alınmamak gerek ve...”

Gözüm pencerenin pervazındaki saksıya takıldı. Toprağını değiştirmem gerekiyordu.

Elini yüzünü yıkayan Armen, kızlardan önce mutfağa döndü. Saçlarını ıslatıp geriye doğru taramıştı. Önünde uzun boynuzlu bir koçbaşı motifi bulunan, çok sevdiği siyah gömleğini giymişti. Sanki her gün tekrarladığım tembihler yavaş yavaş etkisini gösteriyor, on beş yaşındaki oğlum temiz ve düzenli olmayı öğreniyordu.

Bardağa süt koydum ve “Keşke anneannen burada olsaydı da görseydi.” dedim. Bardağı aldı.

“Neyi görseydi?”

Karşısına oturdum, elimi çenemin altına koyup ona baktım.

“Olsaydı da, torununun sadece lokale ve misafirlğe giderken saçlarını tarayıp, temiz elbiseler giymediğini görsedydi. Hem söz dinliyor, hem evin içinde düzenli.”

Yanağını okşamak için elimi uzattığım gibi başını geri çekti.

“Yapma! Saçım bozuldu.”

Elim bir süre havada öylece kaldı. Sonra, lazım olmadığı halde, masanın üstündeki tuzluğu aldım.

Armine ve Arsine, Emili'nin ellerinden tutmuş çekiyorlardı.

“Hadi gel! Utanma. Gel!”

Emili bana baktı. İri gözleri siyah ve berrak iki bilye gibiydi. Gülümsedim.

“İçeri gelsene Emili.”

Armen yerinden doğruldu, Emili'nin oturması için bir sandalye çekti. Hayret ettim. Bu yaptığı, her gün tembihleyip durduğum şeylerden biri değildi.

Armine ve Arsine her zamanki gibi peş peşe konuşuyorlardı.

“Emili büyükannesi ve babasıyla gelmiş Abadan'a.”*

“Keşke bizim saçımız da Emili'ninki gibi düz olsaydı.”

“Emili bizden üç yaş büyük.”

“Emili daha önceleri Mescidi Süleyman'da** okula gidiyormuş.”

* İran'ın güneybatısında, Kuveyt sınırındaki Huzistan bölgesinde, nüfusu 350.000'e yakın kent.

** İran'ın Huzistan bölgesinde, Bahtiyari olarak bilinen etnik grubun ağırlıklı olarak yaşadığı kent. Nüfusu 150.000'e yakındır.

“Londra’da da okula gitmiş.”

“Kakluta’da da okula gitmiş.”

Armen kıs kıs güldü.

“Kakluta değil, Allah’ın aptalı, Kalkuta.”

İkizler hiç üzerlerine alınmadılar.

“Anne, Emili’nin ellerine bak, ne kadar beyazlar.”

“Aynı Rapunzel’in elleri gibi.”

Gözücüyla Emili’ye bakan Armen yine kıs kıs gülünce ikizler bu sefer parladılar. Tartışma başlamadan açıklama yaptım:

“Rapunzel, Arsine’nin oyuncak bebeği.”

Armine, “Biz otobüste Emili’ye söyledik” dedi. Bardağındaki sütün son damlalarını içti ve boş bardağı bana uzattı.

Arsine sandviçinden bir parça ısırıldı ve dolu ağzıyla “Gelmesinin nedeni de zaten...”

Armine tamamladı:

“Birazcık Rapunzel’e bakmak. Sonra hemen evine dönecek. Süt lütfen.”

Armine’ye süt doldurdum, Arsine’ye “Ağzımız doluyken konuşmuyoruz” dedim. Armine sütünü yudumladı.

“Eğer öyle olmasa Emili, izinsiz kimsenin evine...”

Armine sözünü bitirmeden Arsine devam etti:

“Büyükannesi kızar.”

İkisi birden “Eyvaaah!” diye çığlık atıp Emili’ye baktılar. Armine’nin dudaklarının çevresi bembeyazdı.

Bir tane kâğıt peçete çıkarıp Armine’nin eline verdim, “Ağzının etrafı” dedim. Sonra kızcağıza doğru döndüm.

“Büyükannene haber verdin mi buraya...”

Tam bu sırada zil çaldı.

Emili yerinden fırladı.

Yolun yarısındaiken zil yine çaldı. Yerdeki gelişigüzel atılmış çantaların üzerinden geçip kapıyı açtım.

Birini göreceğimi umduğum yükseklikte kimseyi göremedim. Onu görünceye kadar başımı epey eğmem gerekti. Boyu kısaydı. Çok kısa. Aşağı yukarı dirseğime geliyordu. Çiçekli bir manto giymiş ve beline siyah örme bir şal bağlamıştı. Boynunda üç sıra inci kolye vardı. Çimenliğin içinden bir kurbağa vırakladı ve kısa boylu kadın neredeyse bağırdı:

“Emili burada mı?”

Korktum.

“Ah bu çocuklar... Hiçbir zaman söz dinlemiyorlar.”

Kolyesini tuttu:

“Burada değil mi?”

Gitmek için döndüğü sırada, “Burada!” dedim.

“Şimdi anladım habersiz geldiğini. Endişelendiniz muhakkak.”

Kolyeyi bıraktı, gözlerini yumdu.

“Akılsız çocuk.”

“Haklısınız, ben de sizin yerinizde olsaydım merak ederdim. İçeri buyrun.”

Gözlerini açtı, başını yukarı kaldırdı ve beni sanki henüz fark etmiş gibi yüzüme baktı. Sonra hızla elini, başının arkasına topladığı saçlarına götürdü.

“Affedersiniz. Aptal çocuk bende akıl bırakmadı.”

Saçları bembeyazdı.

Elini uzattı.

“Ben Elmira Simonyan. Emili’nin büyükannesi.”

Meçhul kurbağa yine vırakladı, bu defa bir başka kurbağa, daha uzun vıraklayarak ona cevap yetiştirdi. Elim ayağım

birbirine dolaştı. Sebebi de belki Emili'nin büyükannesinin boyunun kısılgıydı veya ikinci vakti, saat dörtte inci bir kolye takmış olması ya da bu sıcak havada yünden bir şal örtmesi yahut da ses tonundaki aşırı resmiyet. Belki de bunca yıldır Abadan'da yaşamama rağmen seslerine de görünüşlerine de bir türlü alışamadığım şu kahrolası kurbağalardı sebep. Ellerimi önlüğümle kuruladım, ona doğru uzattım.

“Ben Klaris. Klaris Ayvazyan.”

Neden ben de tıpkı onun gibi konuşuyordum?

Elimi öyle kuvvetli sıktı ki alyansım parmağımı acıttı. Gözlerini kısıtı.

“Culfa^{*} Ayvazyan'lardan mısınız yoksa?” dedi. Gözlerinin etrafındaki kırışıklar aynı boy ve biçimdeydi. Biri dikkatle çizmişti sanki.

Annem hep sorardı: “Niçin bütün kadınlar gibi yüzüğünü sol eline takmıyorsun?”

Açıklamaya başladım.

“Ayvazyan, eşimin soyadı. Tebrizli Ayvazyan'lardan. Annem İsfahan'da doğmuş. Arşaluys Viskanyan. Tanır mısınız?”

Kız kardeşim alaycı bir gülümsemeyle, “Eğer öyle yaparsa, insanlar Klaris Hanım'ın diğer kadınlara benzemediğini nasıl anlayacaklar?” derdi.

Tekrar ellerini saçlarına götürdü.

“Eğer lakaplarını bilsem belki tanırdım. Uzun zamandır Culfa'ya gitmedim.”

Kem küm ettim. İsfahan'daki Culfa Ermenilerinin bir-

* Azerbaycan'da aynı adla anılan eyalet ve onun başkenti olan kent. İran'da Azerbaycan sınırına yakın olan bazı bölgeler için de kullanılan bir addır.

birine taktığı lakaplar öyle pek de güzel adlar değildi. An-nemin büyükbabasına Boşboğaz Misak derlerdi, elbette bundan hiç hoşlanmadığımı herkes bilirdi. Neyse ki, kısa boylu komşum cevap vermeme pek de beklemiyordu. San-ki yorulmuş gibi bir o tarafa bir bu tarafa kıpırdandı.

“Lütfen Emili’ye seslenir misiniz, işim çok.”

Kapının önünden kenara çekildim.

“Lütfen içeri buyrun. Çocuklarla beraber bir şeyler atıştırıyor.”

Yine elini inci kolyesine götürdü.

“Atıştırmak mı?”

Bu kez hiçbir kurbağadan çıt çıkmadı. Ama yine elim ayağım birbirine dolaştı.

“Tereyağlı, peynirli sandviçle süt.”

Niçin açıklama yapıyordum?

Bakışını aşağı çevirdi, boynumdaki küçük haça dikkat-lice baktı.

“Peyniri sevmez. Sütü de sıcak olmalı, içinde de iki çay kaşığı bal.”

Yine bağıırıyordu.

Bir hastaya yanlış ilaç vermişim hissine kapıldım. Ben bir şey diyemeden içeri girdi, gelişigüzel fırlatılmış çantala-rın üzerinden üç sekişte mutfağa ulaştı. Çantaları ayağımla kenara itip peşinden gittim. Emili duvara adeta yapışmıştı. Zarif bedeninin baskısı, Sayat Nova’nın* karakalem resmi-ni parçalamaktaydı. Şairin yüzünün yarısı Emili’ye dönük-

* (1712, 1717 veya 1722 Tiflis - 1795, Tiflis) Asıl adı Harutyun Sa-yatyan olan şair, ozan. Ermenice, Farsça, Gürcüce ve Azerbay-canca şiirleri ve şarkıları vardır. Bu dillere olan hâkimiyeti, kimi şiirlerinde dört dili birden kullanması ile meşhurdur.

tü. Sayat Nova'nın şiirlerinde "Güzel"* diye seslendiği sevgilisi, mutlaka Emili'ye benziyordur diye aklımdan geçiverdi. Büyükanne bu kez gerçekten bağırdı.

"Eğer pencereden, buraya geldiğini görmeseydim bütün şehri dolaşacaktım yine!"

İkizler ağızları açık ona bakıyorlardı, Armen o kadar şaşırılmıştı ki, şimdi güleceğine emindim. Armen'in dikkatini dağıtmak ve bir şey söylemiş olmak için, "Emili" dedim, "Peynir ve soğuk süt sevmediğini niçin söylemedin?" Herkesin gözü bir an Emili'nin boş tabağına ve bardağına döndü. Mahcup bir halde büyükanneye baktım.

"Çocuklar bir arada olunca..."

Beni hiç dinlemeden Emili'ye bağırdı:

"Yürü bakalım!"

Kızcağız, kovalanan bir tavşan gibi mutfaktan dışarı koştu.

Evin kapısını kapattım, sinekliğin arkasından onlara baktım. Otların arasından geçen dar yolun sonuna doğru, bahçenin çiçek ektiğim kısmına yakın, büyükanne elini kaldırıp torununa hatırı sayılır bir tokat indirdi. Paspası düzelttim, koridordan geçtim, çocuklar arkadaşlarının tokat yediğini mutfağın penceresinden görmemiş olsalar bari diye aklımdan geçirdim.

Mutfağa girdiğimde Armine, sandalyenin üstüne çıkmış, karnını da ileri çıkarmıştı. Arsine'ye bakarak "yürü bakalım!" diye bağırdı. Üçü birden gülmeye başladı. Gülmemek için kendimi ne kadar tutmaya çalıştıysam da olmadı. Bayan Simonyan'dan pek de kısa değildi, yaptığı taklitse her zamanki gibi harikaydı.

* Metnin orijinalinde de bu sözcük Türkçe olarak kullanılmıştır.